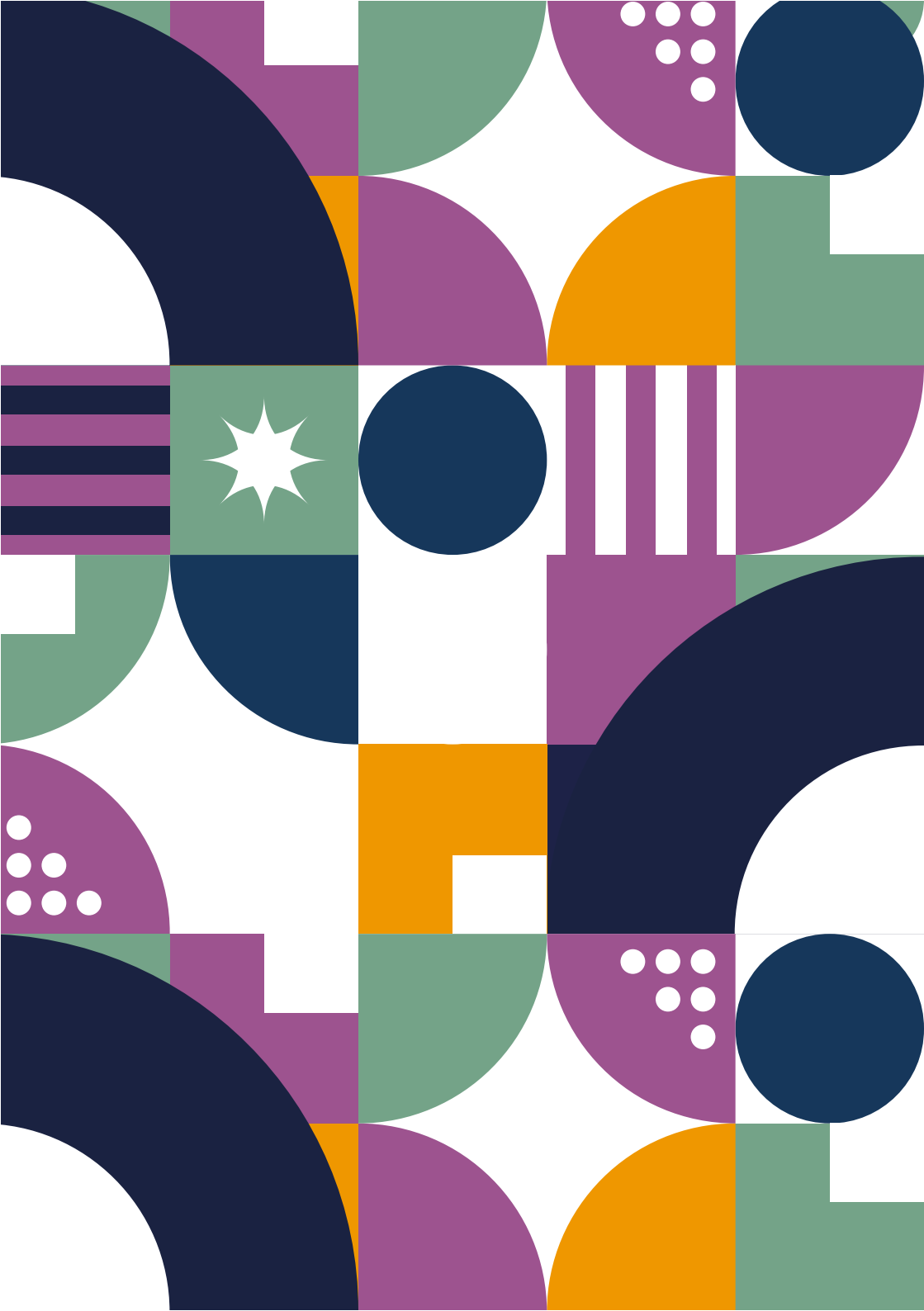

Širenje dobrih praksi u odgovoru na rodno zasnovano nasilje

Novi Sad, 2023. godine

Širenje dobrih praksi u odgovoru na rodno zasnovano nasilje

Izdavač:

Novosadska ženska inicijativa

Autor:

Milan Krilović

Štampa:

Obris, Čestereg

Tiraž:

50

ISBN

978-86-900337-2-0

Štampanje ove publikacije pomogla je Ekumenska inicijativa žena. Stavovi izrečeni u publikaciji pripadaju isključivo autoru i njegovim saradnicima i ne predstavljaju nužno zvaničan stav Ekumenske inicijative žena.

SADRŽAJ

O nosiocu projekta (Udruženje žena „Derventa“)	1
<i>Prevenција nasilja</i>	1
<i>Multisektorski tim za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja</i>	2
<i>Promocija rodne ravnopravnosti u javnom i političkom životu</i>	2
<i>Ekonomsko osnaživanje žena</i>	3
<i>Saradnja</i>	4
O donatoru (Ekumenska inicijativa žena)	5
O partnerskoj organizaciji (Novosadska ženska inicijativa)	7
Uzroci rodno zasnovanog nasilja	9
Zašto ćutimo kada su u pitanju osetljive teme?	12
Širenje dobrih praksi u odgovoru na rodno zasnovano nasilje u ruralnim sredinama	14
Okrugli stolovi	15
<i>Derventa, 24. maj 2023. godine</i>	15
<i>Novi Sad, 09. jun 2023. godina</i>	16
Završna konferencija	20
<i>Uloga policije u prevenciji i sprečavanju rodno zasnovanog nasilja u lokalnoj zajednici (Srbija)</i>	21
<i>Uloga Centra za socijalni rad u pružanju usluga i pomoći žrtvama nasilja (BiH, Republika Srpska)</i>	26
<i>Primena novina Zakona o zaštiti od nasilja u policijskoj praksi (BiH, Republika Srpska)</i>	30
<i>Uloga zdravstvenog sistema u odgovoru na rodno zasnovano nasilje (Srbija)</i>	33
Zaključak i preporuke	36

O nosiocu projekta (Udruženje žena „Derventa“)¹

Pre 18 godina petnaestak žena užurbano je pripremalo osnivačku skupštinu Udruženja žena „Derventa“. Bile su aktivne na mnogim poljima kao neformalna grupa, kada shvataju da će veći uticaj ostvariti ukoliko se organizuju u zakonskim okvirima, odnosno formalizuju. Za naziv Udruženja glasao je tada najveći broj prisutnih žena. Tako je Udruženje žena „Derventa“ kao nestranačka, nevladina i neprofitabilna organizacija u Bosni i Hercegovini registrovana februara 2005. godine. Oblasti delovanja udruženja su: prevencija i borba protiv svih oblika nasilja nad ženama i decom, ostvarenje rodne jednakosti i ženskih prava, unapređenje društvenog statusa žena, zagovaranje prava na jednako i ravnopravno učešće žena u svim područjima društvenog i javnog života.

Prevencija nasilja

Udruženje od svog osnivanja radi na prevenciji svih oblika nasilja nad decom, mladima i ženama tražeći načine da se taj proces odvija kontinuirano. Pitanje rodno zasnovanog i porodičnog nasilja regulisano je brojnim zakonskim, međunarodnim i nacionalnim pravnim dokumentima, kao i institucionalno, ali u praksi nije dovoljno prepoznato kao pojam i kao problem zbog čega udruženje veliki deo svojih aktivnosti usmerava na podizanje svesti građanki i građana o rodno zasnovanom nasilju (u daljem tekstu: RZN), te praćenju sprovođenja zakona i planskih dokumenata u toj oblasti.

Fokus rada udruženja je borba protiv svih oblika nasilja, a posebno porodičnog koje se javlja među svim kategorijama stanovništva, koje se u našim zajednicama negde manje, a negde više skriva. Porodično nasilje nije u vezi sa sredinom u kojoj žive žrtve niti sa njihovim obrazovanjem. Nasilnika ima u svim slojevima društva. Nasilje u porodici nanosi veliku štetu i prouzrokuje lične i društvene posljedice. Iako se radi na prevenciji nasilja, kažnjavanju nasilnika, zbrinjavanju žrtava nasilja, iako su doneseni zakoni o ravnopravnosti polova i nasilja u porodici i stalno se prilagođavaju potrebama društva, još se uvijek nije našao adekvatan odgovor da se ostvari nulta tolerancija na nasilje. Udruženje sprovodi aktivnosti prevencije vršnjačkog nasilja, trgovine ljudima i zavisnosti među decom i mladima, te zagovara međusektorsko, timsko kontinuirano delovanje u lokalnoj zajednici.

Multisektorski tim za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja

---

1. www.uzderventa.org

U martu 2017. godine na inicijativu IN fondacije i UŽ "Derventa" kao jedna od aktivnosti u projektu "Jačanje institucionalnog i socijalnog odgovora na RZN u BiH" formiran je u lokalnoj zajednici multisektorski tim sa ciljem pružanja zaštite, pomoći i podrške žrtvama rodno zasnovanog i porodičnog nasilja.

Opšti cilj ove saradnje je zajedničko delovanje na efikasnom ostvarivanju zaštite, pružanju pomoći i podrške žrtvama rodno zasnovanog i porodičnog nasilja. Deo sporazuma je i Protokol o postupanju u slučajevima nasilja koji propisuje međusobne odnose, nadležnosti i postupanja između potpisnica ovog dokumenta. U 2022. godini realizovan je projekat „Jačanje institucija i organizacija za kvalitetnije pružanje pomoći i usluga žrtvama nasilja“. Projekat je realizovan u saradnji sa predstavnicama i predstavnicima multisektorskog tima, a u okviru kog je 15 (petnaest) institucija i organizacija krajem 2022. godine zaključilo Sporazum o zagovaranju jačanja institucija i organizacija za kvalitetnije pružanje pomoći i podrške žrtvama nasilja. Zaključenju ovog sporazuma prethodilo je anketiranje, kao i razgovori, te diskusije na sastancima. U tekućoj godini planiran je niz zagovaračkih aktivnosti u cilju formiranja tima za pomoć žrtvama rodno zasnovanog nasilja i drugih vrsta nasilja, obzirom da u lokalnoj zajednici ne postoji profesionalni tim za pružanje pomoći i usluga žrtvama nasilja, a institucije koje se bave ovim problemom nemaju kadrovska i tehnička rešenja da se posebno posvete potrebama žrtava i njihovih porodica.

Promocija rodne ravnopravnosti u javnom i političkom životu

Na inicijativu i uz logističku podršku UŽ „Derventa“ 2006. godine prvi put je u lokalnoj zajednici formirana Opštinska komisija (kasnije Opštinski odbor) za ravnopravnost polova. Značajan rezultat ove zagovaračke aktivnosti jeste obavezna delegiranja jedne predstavnice civilnog društva u ovaj lokalni organ. Predstavnica u ime civilnog društva, te građanki i građana, ima mogućnost da predlaže, kreira i učestvuje u realizaciji mera i aktivnosti važnih za ovu oblast, te da predlaže konkretne akcije, ukazuje na negativne pojave i sl.

Procena je da postoji potreba za aktivnijim angažmanom u cilju senzibilizacije žena da se aktivno uključe u društveni i politički život u lokalnoj sredini, uz aktivno učešće i podršku muškaraca. Primena ravnopravnosti polova radi forme posebno je vidljiva kod učešća žena u političkom životu. Do danas se još nije desilo da je nosilac kandidatske liste žena. Zagovaračka je intencija da i na izborima žene treba da podrže žene, s jedne strane, dok za aktuelno stanje, s druge strane, odgovornost može pripisati i ženama. Lokalna zajednica u kojoj deluje UG „Derventa“ radi na primeni principa ravnopravnosti, proces je živ i dugotrajan u njemu, pre svega, treba delovati na promenu svesti

o uzrocima i posledicama diskriminacije po osnovu pola.

Uz izuzetno aktivnu ulogu UŽ „Derventa“ multisektorski tim Opštine Derventa za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja razmatran je i usvojen Lokalni akcioni plan (LAP) za prevenciju i suzbijanje nasilja u porodici za period 2018./2019. godine na poručju opštine Derventa. Takođe na snazi je i Gender akcioni plan za 2021-2024. godinu, te ostaje da nosioci odgovornosti za realizaciju planiranih aktivnosti ulože znanje, volju i iskustvo da se utvrđene aktivnosti realizuju s ciljem unapređenja ravnopravnosti polova na području Grada Derventa. Među nosiocima odgovornosti pored ostalih aktera je UŽ „Derventa“.

Ekonomsko osnaživanje žena

Dosadašnja istraživanja i iskustvo u praksi pokazuju da treba imati na umu da je ekonomska zavisnost žrtve porodičnog nasilja od partnera jedan od glavnih uzroka zbog kojeg žene ne mogu izaći iz kruga porodičnog nasilja. Ekonomsko osnaživanje je veoma važan faktor za jačanje samopouzdanja i finansijskog osamostalijvanja kao vid prevencije, a i zaštite od nasilja.

Studijske posete ženskim organizacijama u Zrenjaninu, Užicama, Trebinju i Novom Sadu koje su realizovane uz pomoć i podršku Ekumenske inicijative žena pružile su priliku upoznavanja sa različitim oblicima ekonomskog osnaživanja žena kao veoma važnog i efikasnog činioca u borbi protiv nasilja. Ove posete motivisale su da se iskustva i stečena znanja u susretima s članicama ženskih organizacija pretvore u ideje za projektno predloge. Do sada su realizovane radionice veza, slikanja, pletenja, dekupaža, a trenutno su žene aktivne na radionicama krojenja i šivenja, kao i sakupljanja, sušenja i pakovanja lekovitog bilja i plodova. Sve ove aktivnosti su podržane od Ekumenska inicijativa žena i Grada Derventa. Kroz realizaciju projektnih aktivnosti mnogim ženama je pružena pomoć da nauče da vezu, pletu, oslikavaju, usvoje tehniku dekupaža i slikanja, izrađuju predmete od različitih materijala. Prodajom svojih proizvoda na sajmovima i putem društvenih mreža imaju mogućnost da se ekonomski osnaže i osamostale.

Saradnja

Udruženje žena „Drventa“ saraduje sa organizacijama koje se bave tematikom svih oblika nasilja i trgovine ljudima. Članica je RING mreže², koja predstavlja mrežu ženskih organizacija koje se bave trgovinom ljudima i učestvuje u svim aktivnostim mreže. Takođe, udruženje je članica Ženske mreže BiH i Sigurne mreže BiH. Uključujemo se u aktivnosti koje realizuju ženske organizacije u BiH, aktivno učestvujemo i dajemo svoj doprinos u donošenju zakona i politika s ciljem jačanja uloge žene u društvenom i javnom životu.

U društvenom životu grada udruženje daje svoj doprinos različitim aktivnostima i akcijama koje sprovodi među građankama i građanima. Postoji veoma dobra saradnja s lokalnom vlašću, institucijama i organizacijama u zajednici i pretpostavka da takvom sinergijom mogu da se ostvare ciljevi zbog kojih udruženje postoji.

Dugogodišnji rad i aktivnosti na terenu kao i saradnja sa sredstvima javnog informisanja koje prate rad udruženja doprineli su vidljivosti žena i njihove uloge u javnom i društvenom životu kao i Udruženje redovno ažurira web i fejsbuk stranicu na kojima se javnost informiše o svom radu.

---

2. <https://www.ring.ba>

O donatoru (Ekumenska inicijativa žena)³

Ekumenska ženska inicijativa je osnovana sa ciljem jačanja uloge žena u lokalnim i regionalnim procesima izgradnje mira kroz promociju, razvoj i unapređenje ženskih ljudskih prava, nenasilja i međureligijskog/etničkog dijaloga u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Kosovu*, Severnoj Makedoniji, Crnoj Gori i Srbiji.

Vizija inicijative je pravedno, pluralističko i mirno društvo. Pravedno i mirno društvo u kome je različitost snaga i izvor kreativnosti, u kojem žene imaju dostojanstveno mesto i ulogu u društvenom, privrednom i javnom životu u skladu sa svojom kompetencijom i ličnim izborom i u kome religija promoviše i podržava postizanje pune jednakosti u dostojanstvu i mogućnostima.

Ekumenska ženska inicijativa nastoji da oblikuje svoj rad, pristupe i odnose prema sledećim vrednostima:

Jednakost. Verujemo da je Bog stvorio sve ljude jednake i da žene i muškarci imaju pravo na jednake mogućnosti bez obzira na njihovu nacionalnost, etničku pripadnost ili versko uverenje, pol, rod ili bilo koju drugu osobinu.

Solidarnost. Stojimo prvenstveno uz sve žene u njihovoj trenutnoj situaciji nepravde jer nastoje da doprinesu pravednom i mirnom društvu.

Pluralizam. Poštujemo kulturu i običaje, etničku, versku i nacionalnu raznolikost.

Nenasilje. Inicijativa promoviše afirmaciju svojih vrednosti i poštovanje drugih kao preduslov mirne koegzistencije u kojoj se ljudski potencijal ne razvija na račun drugih, već suprotno - kroz solidarnost, inkluziju i saradnju, te konstruktivnu transformaciju sukoba.

Ekumenska ženska inicijativa je nastala iz Ekumenskog fonda ženske solidarnosti (EWSF), programa koji je osnovao Svetski savet crkava (WCC) 1992. godine kao odgovor na objavljivanje izveštaja o silovanju žena u ratu u bivšoj Jugoslaviji od strane Ženskog saveta Svetskog saveta crkava. Program sa sedištem u Ženevi obezbedio je grantove za projekte koje su vodile žene i koji su podržavali žene žrtve rata u regionu. Program je podržan donacijama crkava članica WCC i agencija za ekumenski razvoj. Nakon pozitivne evaluacije programa 2007. godine, preporuke korisnika grantova ukazivale su na potrebu za autohtonim ženskim fondom u regionu čiji bi se ključni fokus sa žena kao

---

3. www.eiz.hr

žrtava rata pomerio na pokretače društvenih promena.

Ekumenska ženska inicijativa osnovana je 11. juna 2007. godine u Omišu u Hrvatskoj od strane grupe aktivistkinja i bivših dobitnica grantova EWSF-a iz regiona.

O partnerskoj organizaciji (Novosadska ženska inicijativa)⁴

Novosadska ženska inicijativa je organizacija osnovana 2010. godine kao neformalna grupa od strane studentkinja koje su u tom periodu bile aktivne u različitim studentskim, omladinskim i građanskim organizacijama, kao i u studentskim i omladinskim predstavničkim telima. Formalno je uobličena 2014. godine kao udruženje građana čije su članice nekada bile studentkinje, a danas pravnice, sportske radnice, pedagoškinje.

Udruženje veliki značaj pridaje ravnopravnosti polova, i to kroz:

- inicijative za institucionalno osnaživanje mehanizama za ostvarivanje rodne ravnopravnosti;
- edukativne programe;
- promovisanje koncepta ravnopravnosti polova i politike jednakih mogućnosti;
- konkretne akcije koje doprinose eliminaciji nasilja nad ženama, stvaranju uslova za zapošljavanje i samozapošljavanje žena.

Krajnji cilj ovih aktivnosti je da se pitanje ravnopravnosti polova u budućnosti ne posmatra kao obaveza, već da postane standard i vrednost koji se podrazumevaju.

Najznačajniji projekti Novosadske ženske inicijative:

- „IT akademija za mlade nezaposlene žene” je projekat podržan od strane Ministarstva omladine i sporta Republike Srbije i Pokrajinskog sekretarijata za sport i omladinu, a obuhvatao je obuke u oblasti internet tehnologija za mlade, nezaposlene žene iz ruralnih opština na teritoriji AP Vojvodine. Po završetku projekta, tri polaznice obuka su se samozaposlile.
- „Ženski mentorski klub”, finansiran od strane Gradske uprave za sport i omladinu Grada Novog Sada, za cilj je imao osnaživanje mladih žena, njihovo aktivno uključenje u poslovni svet, kao i povezivanje sa uspešnim ženskim mentorima, i to kroz niz radionica pod nazivom „Skill-up Workshop”. U pitanju je samoodrživi projekat koji se oslanja na princip cikličnog mentorstva, gde učesnice postaju mentorke.
- „Engage the Boys” podržan je od strane Ambasade Francuske u Republici Srbiji, a glavna tema radionica, u kojima su učestvovali momci, bila je šta tačno znači kršenje ličnog prostora i na koji način rodni stereotipi utiču na svakodnevni život.

---

4. www.zenskainicijativa.rs

- „Fight4Women“ usmeren je na borbu protiv nasilja nad ženama i razbijanje stereotipa i pokretanje promena u društvenim oblastima u kojima se najčešće javlja ovaj problem. Projekat je podržan od strane Ambasade Holandije u Republici Srbiji.

Novosadska ženska inicijativa pored planiranja i realizacije projekata, učestvuje i kao partner u Erasmus+ projektima, te aktivno zagovara kao članica Radne grupe za izradu Lokalnog akcionog plana za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici Grada Novog Sada za period 2023-2025. godina.

Uzroci rodno zasnovanog nasilja⁵

Svakog sata 6 žena u svetu bude ubijeno od strane muškaraca.⁶

Svakih 15 minuta jedna žena u Indiji prijavi silovanje.⁷

Svakih 68 sekundi, jedna Amerikanka bude seksualno zlostavljana.⁸

Svakih 30 sekundi jedna žena u Rumuniji bude pretučena od strane partnera.⁹

Svake nedelje jedna žena u Rumuniji bude silovana od strane člana porodice.¹⁰

Statistika pokazuje da žene i devojčice širom sveta svakodnevno trpe rodno zasnovano nasilje. Učestalost i rasprostranjenost ovog fenomena jasno pokazuju da njegove uzroke ne možemo tražiti u pojedincu-bilo nasilniku ili žrtvi-već u strukturalnim i kulturnim činiocima društva zajedničkim svim narodima. Ovi činioци obrazuju kulturni kontekst i karakter rodniх odnosa unutar porodice, zajednice ili društva i stvaraju nejednak odnos moći muškaraca i žena. Svako narušavanje ovog odnosa poima se kao narušavanje tradicionalnih društvenih normi.

Feminističke teorije o uzrocima rodno zasnovanog nasilja ističu da je nasilje proizvod društva koji predstavlja univerzalnu pojavu usko povezanu sa položajem žena u društvu i patrijarhalnom strukturom društva. Kao neposredni uzroci nasilja navode se loši ekonomski uslovi života, tradicionalni stavovi prema ženama i deci i opšta tolerancija društva na nasilničko ponašanje. Među najpoznatijim feminističkim teorijama možemo izdvojiti teoriju naučene bespomoćnosti, teoriju preživljavanja i teoriju ciklusa nasilja koje spadaju u socio-psihološka objašnjenja uzroka nasilja.

Teorija naučene bespomoćnosti sa jedne strane objašnjava zašto pretučene žene postaju žrtve, a sa druge kako ih viktimizacija dovodi u "psihološku paralizu" koja ih sprečava da napuste nasilnika. Prema teoriji

---

5. Stojanović Sofija, volonterka, Novosadska ženska inicijativa, <https://zenskainicijativa.rs/uzroci-rodno-zasnovanog-nasilja>

6. <https://www.reuters.com/article/us-india-crime-women-idUSKBN1Z821W>

7. <https://www.reuters.com/article/us-india-crime-women-idUSKBN1Z821W>

8. <https://www.rainn.org/statistics/victims-sexual-violence>

9. <https://slideplayer.com/slide/15844099/>

10. <https://slideplayer.com/slide/15844099/>

naučene bespomoćnosti žena-žrtva se vodi naučenim obrascem ponašanja. Suštinu ovog objašnjenja predstavljaju tri elementa:

- mogućnost da se nasilje dogodi - žena je svesna da postoji mogućnost da dođe do nasilnog ponašanja;
- očekivanje da se nasilje dogodi - žena očekuje da će nasilnik biti nasilan prema njoj jer se to i ranije događalo;
- bespomoćno ponašanje žrtve.

Ova teorija zapravo objašnjava da za žrtvino osećanje bespomoćnosti nije važno da li ona zaista ne može da kontroliše događaje u sopstvenom životu već da li očekuje i veruje u to da ne može kontrolisati ono što će joj se dogoditi. Ističe se da se žene od malena uče da im tradicionalne rodne uloge daju malo kontrole nad sopstvenim životima što utiče na njihovo ponašanje i parališe svaku ideju o aktivnom suprotstavljanju nasilju. Jedno istraživanje pokazuje da su čak tri četvrtine ispitanica u ranom detinjstvu naučene da ne treba da budu uspešne kao dečaci i da treba da zanemare svoju moć.

Teorija preživljavanja nastala je kao kritika teorije naučene bespomoćnosti. Prema ovoj teoriji žene-žrtve pružaju aktivan odgovor na nasilje ulažući napore da pronađu pomoć koja im uglavnom biva uskraćena. One ne ostaju u partnerskom odnosu sa nasilnikom zbog svoje pasivnosti, već usled neuspešnih pokušaja da iz odnosa izađu. Na uspeh u traženju pomoći utiču različiti faktori: materijalna situacija žene, njena vezanost za partnera, da li ima i koliko dece, zlostavljanje koje je trpela u detinjstvu itd.

Napuštanje nasilnika može biti jako teško ukoliko je žena trpela i socio-ekonomsko nasilje, odnosno ako je nasilnik izolovao iz kruga prijatelja, učinio da se udalji od porodice ili joj uskratio raspolaganje novcem. U ovakvim slučajevima događa se da žena nije u mogućnosti da napusti nasilnika jer nema materijalnih sredstava za preživljavanje, kao ni osobe koje bi joj mogle biti oslonac ili pružiti utočište i pomoć u trenucima napuštanja nasilnika.

Brojna istraživanja partnerskog nasilja rezultovala su stvaranjem teorije ciklusa nasilja. Naime u partnerskim vezama koje se odlikuju nasiljem smenjuju se periodi nasilja i periodi nenasilnog ponašanja. Navedenu pojavu možemo ilustrovati na sledeći način:

- Ciklus nasilja počinje fazom stvaranja napetosti za koju je karakteristično psihičko nasilje i fizičko nasilje slabijeg intenziteta.
- U narednoj fazi dolazi do eskalacije nasilja. U ovoj fazi dolazi do ozbiljnijih vidova nasilničkog ponašanja poput udaranja, prebijanja, silovanja.
- Sledi tzv. Faza "medenog meseca" kada nasilnik pokušava da ponovo

uspostavi vezu sa žrtvom. Za ovu fazu karakteristično je pokazivanje kajanja, izvinjenja, obećanja nasilnika da se takvo ponašanje više neće ponoviti, kupovina poklona ili cveća žrtvi.

Intervjui rađeni sa ženama žrtvama koje su dugi niz godina trpele nasilje pokazuju da se trajanje jednog ciklusa vremenom skraćuje, tj. Da se ove faze smenjuju u jako kratkom roku, kao i da faza „medenog meseca“ traje sve kraće dok u potpunosti ne nestane.

Pored teorija koje uzimaju u obzir i psihološki aspekt ovog problema, postoje i čisto sociološke teorije koje akcentiraju na uticaj patrijarhata na pojavu i opstanak rodno zasnovanog nasilja. Pojam patrijarhata posmatra se kroz dva elementa:

- strukturalni element koji se ogleda u društvenim institucijama (prvenstveno u instituciji porodice), a koje stavljaju ženu u podređen položaj u odnosu na muškarca i očekuju od nje da ostane u takvom položaju. Uloge koje se dodeljuju ženi u različitim društvenim institucijama (dominantan položaj muškarca u odnosu na suprugu, nepostavljanje žena na rukovodeće položaje na poslu i sl.) zadržavaju žene u podređenom položaju i sprečavaju ih da utiču na društveni poredak ili ga menjaju;
- ideološki element koji se ogleda u prihvatanju patrijarhalnog poretka od ranog detinjstva posredstvom procesa socijalizacije.

Ove teorije ukazuju i na činjenicu da je upotreba sile radi kontrolisanja žene normalna pojava u patrijarhalnim društvima, te da se često ne percipira kao problematična s obzirom na to da je vekovima smatrana prihvatljivim i željenim ponašanjem. Istraživanja pokazuju da je svaki pokušaj žene (koja živi u patrijarhalnoj sredini) da dovede u pitanje dominantnu poziciju muškarca u braku vodi nasilju. Takođe ističe se i to da se partnerski odnosi smatraju privatnom stvari čak i u slučaju da su nasilni.

Feminističkim teorijama zamera se da zanemaruju uticaj ličnosti nasilnika i žrtve i situacionih faktora, dajući preveliki značaj patrijarhalnom uređenju društva. One ne daju odgovor na pitanje zašto sve žene koje žive u ovakvom društvu ne postaju žrtvama nasilja. Konstantinović-Vilić, Nikolić-Ristanović i Kostić, odgovarajući na ovu kritiku, navode da nijedan od pojedinačnih faktora koji doprinosi rodno zasnovanom nasilju ne može biti zanemaren, ali da otklanjanjem bilo koga od njih, bez menjanja patrijarhalnih osnova društva, rodno zasnovano nasilje ne bi bilo otklonjeno.

Zašto ćutimo kada su u pitanju osetljive teme?¹¹

Ljudi u današnje vreme izbegavaju da razgovaraju o „neprijatnim“ temama, stavljaju ih po strani, i tako ostaju zaboravljene. Generalno, u društvu je lakše da se ignorišu, nego da se raspravlja o njima. Razlog zbog koga se plaše da razgovaraju, jeste osuda za izneseno mišljenje, da ulaze u diskusiju ili jednostavno ih ne zanima šta drugi misle i imaju na umu. Rasprave na tabu teme su nekada i više nego neophodne.

Seksizam, zasnovan na ideji da neke osobe, uglavnom žene imaju kompleks niže vrednosti zbog svog pola. Seksizam se javlja gotovo u svim oblastima života. Na primer: novinarka se susreću sa verbalnim zlostavljanjem, žene se suočavaju sa uličnim uznemiravanjem (dobacivanje, gurkanje, zviždanje), u Srbiji, istraživanje pokazuje da se u poslovnom svetu 76% žena ne shvata jednako ozbiljno kao muškarci. Nasilje ponekad zaista počinje šalom, iako većina njih to i ne primećuje. To počinje od seksističkih šala, omalovažavanja, podrugivanja, pretnja. A dovodi do nezamislivih stvari, u najgoru ruku ubistva. Neki činovi se mogu gledati benignim što dovodi do straha i nesigurnosti i prihvatanja nasilja. Zašto se treba baviti pitanjem seksizma? Komunikacija je važna, jer čini ljude приметnim i važnim. Naš jezik predstavlja našu misao, a način na koji razmišljamo utiče na naše postupke. Omalovažavanje, vređanje i neprijatne šale dovode do seksizma. Kako bi se to smanjilo predlažem da ljudi prvo zastanu i pomisle kako se te osobe osećaju kada ih neko vređa, zatim koje su to posledice do kojih je to vređanje iz šale dovelo, a onda da se stave sebe u njihovu ulogu, i razmisle da li bi oni to voleli, i da li bi to zaista bilo prijatno. Seksizam je štetan i osnova je rodne neravnopravnosti.

Religija. Grupa ljudi koja želi da priča o religiji je jako mala. Razlike u mišljenju različitih religija i vera često dovode do sukoba. Donekle to je problem koji ljudi imaju, prihvatanje tuđeg mišljenja. Razgovor o drugim religijama može pružiti nova saznanja o različitim kulturama i običajima, i naravno da uklonimo brojne stereotype koje imamo o drugima.

Nasilje u porodici. Pod nasiljem u porodici podrazumevamo verbalno, fizički, emocionalno, seksualno nasilje od strane porodice (partneri, deca, ostala porodica). Zlostavljanje u porodici je jedan od najbitnijih problema današnjice. Većina njih ovo smatra kao privatnu stvar, pa je može se reći „gura pod tepih“, zanemaruje i izbegava da potraži pomoć iz mnogih razloga. Često zlostavljanje dece ide zajedno sa zlostavljanjem partnera. Najčešće priče o zlostavljanju u koje mnogi danas veruju.

---

11. Mladenović Saška, volonterka, Novosadska ženska inicijativa, <https://zenskainicijativa.rs/zasto-cutimo-kada-su-u-pitanju-osetljive-teme>

1. *Žrtve zlostavljanja su iz porodice sa niskim primanjima i obrazovanjem.* Totalno nije tačno, žrtva može biti bilo ko. Rasa, religija, socijalno stanje nisu osnova za čin zlostavljanja.

2. *Nasilje se dešava među strancima.* Najveći rizik da žena bude žrtva nasilje dolazi zapravo od bliske osobe.

3. *Žrtve zlostavljanja smatraju da to zaslužuju.* Partneri, porodica, okolina su uvereni da je zlostavljanje njihova krivica.

Često se ženi govori da nije dovoljno privržena za brak, gde se žene često vraćaju vezama u kojima su bile zlostavljane. Nasilje utiče na naše živote, domove, društvo, i ovo zaista nije problem koji možemo zanemariti i ostaviti po strani, neće se sam rešiti, to upamtite. Razgovorom o ovome prekidamo tišinu i strah o zlostavljanju.

„Gde vlada ljubav, nema mesta za želje za moći, dok tamo gde vlada moć, ljubav nestaje.“ - Carl Jung

Širenje dobrih praksi u odgovoru na rodno zasnovano nasilje u ruralnim sredinama

Udruženje žena „Derventa“ iz Dervente (Bosna i Hercegovina) u partnerstvu sa Novosadskom ženskom inicijativom (Republika Srbija) sprovela je projekat „Širenje dobrih praksi u odgovoru na rodno zasnovano nasilje“, koji je podržan od strane Ekumenske inicijative žena iz Omiša (Republika Hrvatska).

Svaka organizacija je održala okrugli sto u svojoj zajednici, te izabrala teme i predavače za završnu konferenciju u Derventi. Na okruglim stolovima su analizirane prakse u oblasti sprečavanja rodno zasnovanog nasilja, naročito u ruralnim sredinama.

Završna konferencija okupila je predstavnike i predstavnice partnerskih organizacija, Multiskorskog tima za borbu protiv nasilja Grada Dervente, te predstavnice udruženja žena iz regije koja deluju u ruralnim sredinama (Udruženje žena „Đurđevak“ Liješće - Brod i Udruženje žena „Slavuj“ Kotorsko - Doboj). Centralni deo konferencije predstavljala su predavanja stručnjakinja i stručnjaka. Završna aktivnost konferencije u Derventi bilo je analiziranje konkretnih mera i aktivnosti, koja je za rezultat ima zaključke i preporuke koje su prezentovane u ovoj publikaciji.

Okrugli stolovi

Prvi okrugli sto organizovan je od strane UŽ „Derventa“ 24. maja 2023. godine. Okruglom stolu su prisustvovala predstavnice institucija i organizacija koje čine multisektorski tim za sprečavanje i suzbijanje RZN i drugih oblika nasilja. Novosadska ženska inicijativa je 09. juna 2023. godine organizovala drugi okrugli sto na temu odgovornosti i odgovora na rodno zasnovano nasilje u lokalnoj zajednici, koji je za cilj imao da se analizira praksa Grada Novog Sada u ovoj oblasti, kako bi se ista promovisala i preporučila drugim lokalnim zajednicama kao primer.

Derventa, 24. maj 2023. godine

Na okruglom stolu koji je organizovalo UŽ „Derventa“ konstatovano je da ovakvi sastanci imaju za cilj da se, koristeći iskustva i dobre prakse, traže metode i načini koji će uticati na smanjenje svih oblika nasilja u lokalnoj zajednici. Akcenat je stavljen na ulogu vladinog i nevladinog sektora u prevenciji i zaštiti žrtava RZN i drugih oblika nasilja u cilju jačanja multisektorske saradnje.

Takođe, konstatovano je da je svako nasilje teško i zaslužuje društvenu pažnju, bilo da je rodno zasnovano, vršnjačko, mobing itd. Međutim, najviše pažnje posvećeno je razgovorima o vršnjačkom nasilju. Učesnice su se složile da je uloga roditelja u vaspitanju dece najveća, a time i najodgovornija. Deca modele ponašanja usvajaju u porodici, jer su im upravo roditelji uzori i oni zauzimaju prvo mesto u njihovom vaspitanju. Ipak, roditelji iz objektivnih i subjektivnih razloga svojim postupcima, u velikoj meri, ne doprinose rešavanju problema koji se javi zbog ponašanja deteta u vrtiću, školi, društvu, lokalnoj zajednici. Dobra saradnja roditelja i vaspitača najčešće dovodi do uspešnog rešavanja problema.

Jedan od ključnih zaključaka okruglog stola jeste razvijanje modela komunikacije koji bi obezbedili stručna predavanja za roditelje na odeljenskim i opštim roditeljskim sastancima.

Predstavnica Centra za socijalni rad je konstatovala da su zaposleni u Centru za mentalno zdravlje preopterećeni zbog nedovoljnog broja zaposlenih. Predloženo je da se nađu resursi za zapošljavanje kliničkog psihologa koji bi radio samo sa decom, obzirom da za takvim rešenjem postoji realna potreba, utvrđena na osnovu prakse.

Novi Sad, 09. jun 2023. godina

Okrugli sto je organizovan u prostorijama Kancelarije za saradnju sa civilnim društvom Grada Novog Sada. Moderaciju okruglog stola obezbedila je lokalna partnerska organizacija Institut za medijaciju, pregovaranje i javne politike¹² iz Novog Sada.

Okrugli sto „Odgovornost i odgovori na rodno zasnovao nasilje“ doprinosi naporima da se dobra praksa u ovoj oblasti analizira i prezentuje kao primer u okviru projekta „Širenje dobrih praksi u odgovoru na rodno zasnovano nasilje“.

Okruglom stolu su prisustvovali predstavnice i predstavnici Lokalnog ombudsmana Grada Novog Sada, Skupštine Grada Novog Sada, Osnovnog javnog tužilaštva u Novom Sadu, Nacionalne službe za zapošljavanje, Biroa za pružanje besplatne pravne pomoći Grada Novog Sada i civilnog sektora.

Istraživanje¹³ o položaju žena u Novom Sadu iz oktobra 2022. godine koje je sprovedla Novosadska ženska inicijativa u saradnji Lokalnim ombudsmanom Grada Novog Sada pokazuje da se 69% ispitanica nikada nije obratilo nadležnim organima za slučaj nasilja, a neki od razloga su:

- strah od posledica; nepoverenje u institucije;
- ispitanice ne žele više da se prisećaju samog čina; sramota;
- zakon nije adekvatno implementiran;
- mobing na poslu koji je teško dokazati;
- nasilje se desilo u okviru porodice;
- psihijatrijski bolesnik je počinio nasilje;
- prihvatanje čina kao nešto što je normalno, jer je svakodnevna situacija;
- strah od gubitka posla;
- nedostatak dokaza;
- vršnjačko nasilje i ispitanica nije znala kome da se obrati;
- ucenjivanje od strane počinioca;
- osećaj nemoći.

Ispitanice, njih 30,9%, koje su se obratile nadležnim organima nakon što

12. <https://medijator.org>

13. <https://zenskainicijativa.rs/wp-content/uploads/2022/12/Online-bros%CC%8Cura-Rezultati-istraz%CC%8Civanja-o-polo%CC%8Caju-z%CC%8Cena-u-Novom-Sadu.pdf>

su doživele nasilje, navode da su zadovoljne krajnjim ishodom i da je počinitelj adekvatno sankcionisan, dok neke od ispitanica čekaju i dalje da se njihov slučaj okonča. Mali procenat ispitanica navodi da je slučaj prijavljen, ali da su prolazile kroz dugotrajan proces dokazivanja nasilja što je veoma stresno po žrtvu.

Razgovor na okruglom stolu započeo je komentarom o velikom broju prijava i potencijalnim zloupotrebama. Okolnost donošenja previše mera (u poslednje vreme) predstavlja potencijalnu opasnost, jer se može manipulirati njima. Kada policijski službenik dobro izvrši svoj deo posla to se nedvosmisleno vidi, kao i kada tužilac dobro izvrši svoj posao. Čak i ako policijski službenik pogreši ili tužilac, postoji sud. Dakle, postoje tri nivoa kontrole da li je mera osnovano ili neosnovano izrečena. Razlog za povećan broj mera je i činjenica da su se građani osnažili da prijavljuju nasilje, jer konačno postoji neki sistem zaštite. Mere su postojale i ranije, ali su bile definisane Zakonom o krivičnom postupku i nisu trajale trideset dana nego tri meseca. Važeće mere su brže i efikasnije, imaju i loše strane, ali je nebrojeno slučajeva u kojima su spasile život i to samo zato, jer je osumnjičeni svestan posledica koje ga čekaju ukoliko prekrši mere.

U kontekstu ekonomskog osnaživanja žrtava Akcionim planom za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama Grada Novog Sada za period 2023 - 2026. (koji je trenutno u fazi nacрта) biće određena samo jedna osoba koja će moći da na drugačiji način pristupi žrtvi. Dosadašnja praksa bila je improvizacija, koja je podrazumevala praktično neformalnu komunikaciju Centra za socijalni rad i Nacionalne službe za zapošljavanje, te pozivanje poslodavaca kod kojih bi žrtva mogla da radi. Poziv ka poslodavcu se odvija pred žrtvom, kome se okvirno saopštava da bi bilo dobro da zbog dece popriča sa žrtvom i ako može da garantuje da će bar 6 meseci imati neku sigurnost u smislu ostanka na tom random mestu, te finansijsku sigurnost. Međutim, žrtva je predstavljena kao lice u socijalnoj potrebi, nikada kao žrtva nasilja. Dakle, u tom smislu se očekuju konkretni protokoli i procedure u perspektivi, a naročito nakon usvajanja i početka primene akcionog plana. U ovom trenutku ova procedura je na nivou internog pravilnika.

Kada se desi prijava policija izlazi na teren i sačinjava krivičnu prijavu. Policija je prva koja ima kontakt sa žrtvom kada se desi prijava. Važno je pohvaliti službenike policije, jer praktično nema loših primera u praksi vezano za policiju. Obzirom da oni jesu prošli obuku, ali da dolaze u samom momentu konflikta, dok su emocije izraženije i da treba da smire situaciju između, na primer, supružnika. Zatim, kada se emocije malo smire dolaze u Biro za pružanje besplatne pravne pomoći. Uglavnom ih upućuje centar za socijalni rad, ili ih uputi policija ili ukoliko su zbrinute u sigurnoj ženskoj kući. Postoji dobra saradnja sa svim sigurnim kućama. Nakon obavljenog razgovora sa žrtvama nasilja, razmatraju se sledeći koraci. Besplatna pravna pomoć funkcioniše kao advokatska kancelarija, svi su pravnici sa položenim pravosudnim ispitom i

višegodišnjom praksom u advokaturi. Pristupa se izradi podneska za zaštitu od nasilja. Pokriva se parnični deo i traži da se odrede zaštitne mere koje traju godinu dana i zabrana prilaska žrtvi, te zabrana uznemiravanja i ukoliko je potrebno iseljenje do okončanja postupka. Ukoliko postoji procena da je potrebno dolazi i do zastupanja stranke (žrtve). Privremene mere u trajanju od godinu dana, mogu se produžiti. U praksi nema puno zahteva za produženje, jer se za godinu dana privremenih mera situacija uglavnom smiri. Obe strane drugačije organizuju svoje živote. Mali je broj slučajeva da se odustane od krivičnog gonjenja. Praksa tužilaštva, pak, govori da žrtve češće odustaju od krivičnog gonjenja, jer se plaše posledica. Međutim, primetno je da je najčešće iz potrebe sigurnosti, uglavnom, motiv podela imovine, te se dešava da žrtva podnese zahtev za zaštitu od nasilja, a nakon što se završi brakorazvodna parnica i sporazumno podeli imovina (vrlo često nesrazmerno), kalkuliše da se odustane od tužbe. Praksa kaže da je motiv strah (ekonomska, socijalna, politička moć nasilnika).

Akcionim planom će biti ustanovljena praksa rada sa učiniocima krivičnih dela, što jeste izuzetno važno, ali ovakve prakse nema dovoljno u Srbiji. Ovde nije reč o osumnjičenima i o posledicama krivičnih dela i kazne, nego pokušaja da od svesti učinioca zavisi da li će da ponovi delo ili neće. Dakle, reč je o socijalizaciji i reintergraciji učinioca, a obzirom na specifični karakter dela nasilja. Nasilje u porodici se dešava iz emocionalnih razloga koji traju i najgori su kada žrtva hoće da se suprotstavi. Zbog toga je resocijalizacija učinioca krivičnog dela najbitnija kod nasilja u porodici. Nasilje je, u ovom kontekstu bitnije od ubistva, jer kod nasilja postoji šansa da se spase nečiji život, a kod najgoreg krivičnog dela ta šansa ne postoji. Žrtve na početku u policiji i tužilaštvu vide sigurnost i kao institucije koje će ih zaštititi. Međutim, kako postupak traje dugo, vremenom se stečeno poverenje gubi.

Primer dobre prakse koji treba da se primenjuje je da ako tužilaštvo uvidi da ne može da uspe u krivičnom postupku zbog zakonskih smetnji niko ne može da zabrani tužiocu pokretanje postupka zaštite od nasilja u porodici, jer tužilaštvo radi po hitnom postupku. Tu su dokazi sve ono što je policija prikupila, a ono što tužilaštvo u krivičnom postupku ne može da koristi. Tok umnogome zavisi od žrtve, ali ako tužilac vidi da ne može da optuži, on onda ima druge mehanizme da zaštititi žrtvu. Dakle, postoje mehanizmi koji se mogu koristiti da bi se donela pravična odluka. Ipak, mora se znati da tužilaštvo nije preventivni organ. Kada tužilaštvo dobije predmet, događaj se već desio. Tužilaštvo je neka sekundarna ili tercijalna tačka prevencije. Prava prevencija je informisanje, edukacija i obrazovanje. Uvek će postojati neko ko će vršiti nasilje, ali primer dobre prakse je da tužilac treba da deluje na više frontova i gleda predmete koji su rizični, kako bi predložio izricanje mere. Primer loše prakse je član 94. Zakona o krivičnom postupku, koji daje žrtvi i drugim svedocima daje mogućnost da odbiju da svedoče. Preporučljiva bi bila promena u smeru nemogućnosti odbijanja svedočenja od strane žrtve ili povlačenja jednom

datog iskaza. Kada žrtva odbije da svedoči na sudu, ono što je rekla u tužilaštvu ne može da se koristi, zakon to izričito brani. Takođe, primer loše prakse je kad sud za prethodni postupak može negativno da utiče na rad (neefikasnost, usporavanje, neizvesnost) tužilaštva, iako donosi pravične odluke, jer tužilac koji vodi istragu ne može da ispita svedoka bez odobrenja suda ako osumnjičeni nije tu, ne može da mu odredi pritvor dok sud to ne odobri, ne može da odredi neku drugu meru bez odobrenja suda. Postupak bi bio mnogo efikasniji i efektivniji kada bi tužilaštvo moglo sve da sprovede brže, odnosno da ne mora da podnosi predloge i čeka odluke.

U procesu obrazovanja i vaspitanja potrebno je uključiti i psihologe, pedagoge i psihoterapeute od najranijeg uzrasta, jer je jako važno da shvatimo zašto reagujemo na određen način i kada. Osobe su reaktivne zato što im se aktiviraju sistemi u mozgu, ako ne postoji dobra koregulacija, već samo regulacija emocija, osobe ih manifestuju samo na određen način. Spomenute su rane traume, one su pokazatelji ponašanja u odraslom dobu, a to ne treba zanemariti, te je izuzetno važno intenzivnije uključiti stručnjake. Roditeljstvo je ključ svega. Kada je porodica sigurna i stabilna, a roditelji su umirujući i koji regulišu emocije imamo dobru predispoziciju za zdravo društvo. Istraživanje u Americi je to pokazalo, dakle, koliko manje krivičnih dela je počinjeno od strane osoba koje su imale stabilne roditelje i sigurnost u porodici. Napravljen je i finansijski proračun koliko to državu košta na mentalnom, državnom i političkom nivou. Trenutno je u procesu izrada zakon koji reguliše sprečavanje nasilje u porodici. U tom kontekstu je u procesu izmene i zakon o krivičnom postupku. Tri stvari koje bi trebalo da se sistemski uspostave jesu konstantna obuka stručnih lica, obuka građana i to na što manje moguće formalan način, inovacije u procesima resocijalizacije i da tužilaštvo pristupa sa svim zakonima koje ima na raspolaganju i što šire moguće. Nema prepreka da tužilac kontaktira telefonom službenika policije i da na taj način dođe do uhapšenja lica i da se odmah donese dokumentacija, da se odredi mera i da se pokrenu odgovarajući postupci na "više frontova". Saradnja sa nevladinim organizacijama je odlična, kao i sa gradskim organima, počev od ustupanja prostorija, umrežavanja i druge logistike i saradnje. Institucije ne povezuju nevladine organizacije i žrtve gotovo nikada, ali to može biti dobra aktivnost. Retki su slučajevi ozbiljnog nasilja, gde je postojala saradnja tužilaštva i policije, nevladinog sektora i centra za socijalni rad, ali su sjajni primeri.

Završna konferencija

Dana 23. juna 2023. godine Udruženje žena „Derventa“ realizovala je konferenciju „Širenje dobrih praksi u odgovoru na rodno zasnovano nasilje“ gde su pored predstavnica i predstavnika Novosadske ženske inicijative kao partnerske organizacije, učestvovala i članice multisektorskog tima za prevenciju i suzbijanje rodno zasnovanog nasilja Grada Derventa, organi vlasti Grada, predstavnice UŽ „Đurđevak“ i Udruženje roditelja dece s posebnim potrebama „Sunce“.

Konferencija je održana u prostorijama Centra za Kulturu Derventa. Moderatorica Gordana Pijetlović predstavila je učesnike, dok je koordinatorka projekta Jovanka Popović iznela nešto više informacija o samom projektu i donatoru. Nakon obraćanja predstavnika lokalne zajednice, Nada Dodig predstavila je Udruženje žena „Derventa“, dok je Edit Vereš prisutnima prezentovala rad i aktivnosti Novosadske ženske inicijative.

Učesnici konferencije „Širenje dobrih praksi u odgovoru na rodno zasnovano nasilje“ imali su prilike da se upoznaju i da aktivno diskutuju na mnogobrojne oblasne teme koje su prezentovali prisutne ekspertkinje i eksperti. Osnovna četiri izabrana predavanja bila su:

- „Uloga policije u prevenciji i sprečavanju rodno zasnovanog nasilja u lokalnoj zajednici“, predavač Boban Pavlović, master kriminalista, predsednik Udruženja policajaca i građana „Bezbedna zajednica“ iz Novog Sada.
- „Uloga Centra za socijalni rad u pružanju usluga i pomoći žrtvama nasilja“, predavačica Marija Mrđa, diplomirani socijalni pedagog iz Dervente.
- „Primena novina Zakona o zaštiti od nasilja u policijskoj praksi“, predavačica Željka Mileusnić, diplomirani pravnik za bezbednost i kriminalistiku, magistar; pomoćnik komandanta Specijalne antiterorističke jedinice Republike Srpske.
- „Uloga zdravstvenog sistema u odgovoru na rodno zasnovano nasilje“, predavačica Milana Božulić, pravica i omladinska radnica iz Novog Sada.

Cilj konferencije je razmena iskustava i primera dobrih praksi, donošenje konkretnih predloga i zaključaka koji bi doprineli efikasnijem odgovoru na rodno zasnovano nasilje. Ovaj dijalog omogućava razumevanje efikasnog činjenja po pitanju rodnog zasnovanog nasilja, te međusobne podrške i rada na unapređenju lokalnih, nacionalne i globalne strategije. Pored toga, konferencija je bila prilika za identifikovanje problema sa kojima se susreću svi relevantni

akteri, ali i donošenje zaključaka kako bi stvorili konkretnije predloge za rešavanje pojedinačnih izazova. Kroz kolektivno delovanje i saradnju završna konferencija kao i celokupan projekat biće korisni za izgradnju sigurnijeg društva i doprineće smanjenju rodno zasnovanog nasilja.

Uloga policije u prevenciji i sprečavanju rodno zasnovanog nasilja u lokalnoj zajednici (Srbija)

Krivično pravna zaštita nasilja u porodici je u Srbiji uvedena prvi put 2002. godine Krivičnim zakonom, dok je porodično pravna zaštita nasilja u porodici je uvedena 2005. godine Porodičnim zakonom. Poseban zakon koji reguliše oblast je iz 2016. godine - Zakon o sprečavanju nasilja u porodici kojim je prihvaćen tzv. „pre-crime“ koncept.

Međunarodni okvir predstavlja Univerzalna deklaracija UN o ljudskim pravima (1948) kojom se ustanovljava pojam rodne ravnopravnosti (zabrana diskriminacije) i koja definiše da se brak može sklopiti samo uz slobodan i potpun pristanak lica koja stupaju u brak, dok je porodica prirodna i osnovna ćelija društva i ima pravo na zaštitu društva i države (čl. 16). Takođe, u međunarodnom pravnom okviru su i Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (1950), Konvencija UN o pravima deteta (1989) Deklaracija UN o eliminisanju nasilja nad ženama (1993), te Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) (2011).

Pozitivno pravni okvir u Srbiji čine Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, Krivični zakonik, Zakonik o krivičnom postupku, Porodični zakon, Zakon o prekršajima, Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o rodnoj ravnopravnosti, Zakon o policiji. Posebno je značajan Poseban protokol o postupanju policijskih službenika u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima iz 2011. godine.

Uopštena podela nasilja u porodici po nekim autorima je na:

- Nasilje u braku (partnersko nasilje - češće muškarca nad ženom);
- Nasilje prema članovima zajedničkog domaćinstva;
- Nasilje prema deci.

Nasilje u porodici se manifestuje kroz povređivanje ili ugrožavanje, a odlikuje ga moć i kontrola nad žrtvom. U Srbiji je Porodičnim zakonom definisano kao ponašanje kojim jedan član porodice ugrožava telesni integritet, duševno zdravlje ili spokojstvo drugog člana porodice (čl. 197). Zaštitni objekat

jeste član porodice, ne porodica. Kao Oblike ispoljavanja nasilja Porodičnim zakonom u članu 197, stav 2. propisani su:

- nanošenje ili pokušaj nanošenja telesnih povreda;
- izazivanje straha pretnjom ubistva ili nanošenjem telesne povrede članu porodice ili njemu bliskog lica;
- prisiljavanje na seksualni odnos;
- navođenje na seksualni odnos ili seksualni odnos sa licem koje nije navršilo 14. godinu života ili nemoćnim licem;
- ograničavanje slobode kretanja ili komuniciranja sa trećim licima;
- vređanje, kao i svako drugo drsko, bezobrazno i zlonamerno ponašanje;

Krivični zakonik u članu 194. propisuje: „Ko primenom nasilja, pretnjom da će napasti na život ili telo, drskim ili bezobzirnim ponašanjem ugrožava spokojstvo, telesni integritet ili duševno stanje člana svoje porodice...” Teži oblici ovog krivičnog dela je okolnost korišćenja oružja, opasnog oruđa ili drugog sredstva podobnog da telo teško povredi ili zdravlje teško naruši; ako je nastupila teška telesna povreda ili teško narušavanje zdravlja ili je učinjeno prema maloletniku; ako je nastupila smrt člana porodice (slično krivičnom delu „teško ubistvo”); ako prekrši mere zaštite od nasilja u porodici predviđene Porodičnim zakonom.

Vrste rodno zasnovanog nasilja su fizičko, psihičko, seksualno, ekonomsko, emocionalno nasilje. Novi oblik koji je ustanovljen kao krivično delo i definisano kao prećenje, uhođenje i proganjanje inkriminirano od 2017. godine. „Ko u toku određenog vremenskog perioda uporno: Drugo lice neovlašćeno prati ili preduzima druge radnje u cilju fizičkog približavanja tom licu protivno njegovoj volji; Protivno volji drugog lica nastoji da sa njim uspostavi kontakt neposredno, preko trećeg lica ili putem sredstava komunikacije i dr. radnje”. Zaprećena je novčana kazna ili zatvor do tri godine. Efekti zakonodavstva još uvek su problematični, a u odnosu na „crne” statistike. Od početka 2023. godine do danas je u Srbiji ubijeno 18 žena i dve devojčice (najmlađe žrtve nasilja su imale dve i šesnaest godina)¹⁴.

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici iz 2016. godine u Srbiji uvodi tzv. „pre crime” koncept (preventivni), odnosno sprečavanje nasilja u porodici otkrivanjem neposredne opasnosti. Nasilje u porodici - jeste akt fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja učinioca prema licu sa kojim se on nalazi u sadašnjem ili ranijem bračnom ili vanbračnom ili partnerskom odnosu ili prema licu sa kojim je krvni srodnik u pravoj liniji, a u pobočnoj liniji

---

14. <https://iskljuci-nasilje.rs/portfolio-item/9923/>

do drugog stepena ili sa kojim je srodnik po tazbini do drugog stepena ili kome je usvojitelj, usvojenik, hranjenik ili hranitelj ili prema drugom licu sa kojim živi ili je živeo u zajedničkom domaćinstvu. Ovaj zakon, takođe, utvrđuje obavezu svakog da policiji ili javnom tužiocu prijavi bez odlaganja nasilje u porodici ili neposrednu opasnost od njega (član 13), međutim nije utvrđena sankcija za nečinjenje, odnosno okolnost propuštanja prijavljivanja. Obaveštava se nadležni policijski službenik o svakom nasilju u porodici ili neposredne opasnosti od njega. Postupak se vodi u prostorijama MUP-a i može da traje 8 časova najviše

Nadležni (sertifikovani) policijski službenik mora da:

- Omogućiti mogućem učiniocu da se izjasni o svemu
- Prikupi obaveštenja od policijskih službenika
- Odmah proceni rizik neposredne opasnosti od nasilja
- Izrekne hitne mere (jednu ili obe)

Može da zatraži mišljenje centra za socijalni rad pre procene rizika. Sve to dostavlja nadležnom tužilaštvu, centru za socijalni rad i grupi za koordinaciju i saradnju. Ako nadležni policajac proceni neposrednu opasnost od nasilja, donosi naređenje o izricanju hitnih mera:

- Privremenog udaljenja iz stana;
- Privremene zabrane da kontaktira žrtvu nasilja i prilazi joj (na 48 sati).

Javno tužilaštvo, po proceni, predlaže sudu u roku od 24 časa da se produže hitne mere na 30 dana. Rešenje sud donosi u roku od 24 časa. Nadležnost suda određuje se po prebivalištu, odnosno boravištu žrtve. Zakonom je utvrđena odgovornost u odnosu na kršenje hitnih mera (član 36). Utvrđena je kazna zatvora od 60 dana i novčana kazna od 50.000 do 150.000 dinara za odgovorna lica u državnim organima, organizacijama i ustanovama ako ne prijave nasilje policiji ili Javnom tužilaštvu. Izvršenje presude je moguće i pre pravosnažnosti.

Kada je u pitanju postupanje policije kod prijave nasilja, Policijski službenik kome je prijavljeno nasilje treba da prikupi sledeće informacije:

- gde se dešava?
- ko prijavljuje (žrtva, očevidac, nasilnik)?
- šta se dešava?
- ima li povređenih?
- ko je prijavljeni, informacije o njemu?

- ko je žrtva (da li je u opasnosti)?
- da li je korišćeno oružje, gde se nalazi?
- da li su prisutna deca?
- da li se nasilje dešavalo i ranije?
- da li je na snazi neka od sudskih mera na snazi?

Nakon prijave, policija je u obavezi da izađe na lice mesta, zaustavi nasilje i zaštititi žrtvu. Policija je dužna da odmah obavesti nadležnog policijskog službenika o svakom nasilju u porodici. Policajac će postaviti pitanja o prethodnim slučajevima nasilja, da li su učiniocu nasilja izricane mere i da li su deca bila izložena nasilju. Odmah se razdvaja žrtva od nasilnog člana porodice i razgovor se obavlja u odvojenim prostorijama. Policajci će uzeti izjavu i od učinioca nasilja i svedoka događaja. Opisace ili snimiti povrede i prostor u kome se desilo nasilje. Policajac će pozvati hitnu pomoć i Centar za socijalni rad. Ako postoje sumnje da je nasilnik mentalno bolestan ili pod dejstvom psihoaktivnih supstanci prevešće ga u zdravstvenu ustanovu. Policijska patrola ima pravo da sama ili na zahtev nadležnog policijskog službenika, dovede mogućeg učinioca nasilja u policijsku stanicu, gde može biti zadržana do osam sati.

Naročito bitno za policijsko postupanje:

- Sprečiti nasilje;
- Pružiti pomoć povređenima;
- Uspostaviti kontrolu nad situacijom, posebno nad nasilnikom;
- Obavestiti nadležne službe;
- Obezbediti lekarsku pomoć povređenima;
- Obezbediti svedoke;
- Obezbediti materijalne dokaze.

Izuzetno je važno da policijski službenik adekvatno postupi sa žrtvom nasilja i obavlja razgovor u cilju ohrabriranja žrtve koristeći sledeće komunikacione okvire:

- „Nasilje koje vam se dogodilo nije izazvano vašom krivicom“;
- „Nasilje je isključivo odgovornost nasilnika“;
- „Niko nema pravo da Vas zlostavlja“;
- „Nasilje je zabranjeno (kao prekršaj i kao krivično delo)“;
- „Niste sami, možete da dobijete pomoć, mogu Vam reći ko će Vam osim policije pružiti pomoć“;

- „Zlostavljanje ima ozbiljne posledice po Vaše zdravlje, ali i zdravlje Vaše dece“;

Izjave koja štete žrtvi:

- „Zašto ste to sebi dozvolili?“
- „Šta ste uradili da ga naljutite?“
- „Zašto mi to niste pre rekli?“
- „Zašto niste zvali policiju?“
- „Zašto ste sa njim kada znate da je nasilan?“
- „Zašto ga niste ostavili kada Vas je prvi put udario?“

Važni telefoni u Srbiji:

- Policija 192
- Prijava nasilja u porodici 0800-100-600
- Ženski centar SOS telefon protiv nasilja nad ženama i decom radnom radnom (10-20h) 2645-328
- SOS telefon za žene i decu žrtve nasilja (14-18h) 3626-006
- SOS Dečja linija „Broj za problem tvoj“ besplatni i poverljivi pozivi (0-24h) 0800-123456
- Savetovalište za brak i porodicu 2650-258 / Palilula (8-15.30h) 2752-224 i Zemun (8-15h) 2695-416
- SOS Centar za mlade (18-22h) 3192-782
- Autonomni ženski centar - SOS telefon za podružku ženama žrtvama nasilja 0800 100 007 (od 10h do 20h radnim danima)
- Sigurna kuća Beograd (0800 011 011/062 304 560)
- Sigurna kuća Novi Sad (021/646-57-46)

Uloga Centra za socijalni rad u pružanju usluga i pomoći žrtvama nasilja (BiH, Republika Srpska)

Nasilje u porodici i u partnerskim odnosima je vekovima prisutan problem. Nasilje u porodici je bilo koji postupak ili propust počinjen u okviru porodice, od strane jednog od njenih članova, a koji ugrožava život, telesni ili psihički identitet, ili slobodu drugog člana iste porodice, ili koji ozbiljno ugrožava razvoj njene ili njegove ličnosti. Poziva nas da mislimo na odgovornost za bezbednost pored odgovornosti za postupke koji povređuju druge.

Činjenice o nasilju u porodici:

- da je porast nasilja u društvu direktno povezan sa porastom nasilja u porodici;
- da osoba može biti izložena nasilju u porodici tokom celog svog života, od najranijeg detinjstva do duboke starosti;
- da su najčešće žrtve nasilja u porodici žene, deca i stare osobe;
- da nasilje u porodici obuhvata raznovrsne radnje i ponašanja, koje jedan član porodice preduzima, odn. ispoljava prema drugom kako bi uspostavio moć i kontrolu i/ili zadovoljio neke svoje potrebe na štetu drugog člana;
- da su posledice izloženosti nasilju brojne i bitno utiču na mentalno zdravlje onih koji su im neposredno izloženi, ali i onih koji ga posmatraju;
- da je pojava nasilja u porodici rezultat interaktivnog delovanja niza činilaca, individualnih i društvenih, i da „količina“ nasilja doživljena u detinjstvu doprinosi razvoju i pribegavanju nasilju u međuljudskim odnosima u odraslom dobu života.

Faktori rizika koji utiču na nasilje:

- karakteristike koje uvećavaju verovatnoću da ona postane žrtva nasilja ili zlostavljač:
  - identifikacija faktora biološke i lične istorije koje pojedinac unosi u svoje ponašanje
  - impulsivnost, zloupotreba supstanci i doživljeno lično iskustvo zlostavljanja ili agresije u životnoj istoriji, nizak obrazovni nivo, neželjeno roditeljstvo, maloletničke trudnoće
- porodični faktori rizika (najbliže socijalne relacije, kao na primer partnerska relacija ili između roditelja i dece ili drugih članova porodice)
  - uvećavaju rizik od viktimizacije):
    - i slučajevima porodičnog nasilja svakodnevno međusobno

življenje i deljenje zajedničkog životnog prostora sa zlostavljačem uvećavaju prilike za nasilne situacije

- ostali porodični faktori rizika su: postojanje nasilja u porodicama primarnog porekla, patrijahalne porodične vrednosti, zagovornici stereotipnih muških i ženskih uloga, učenje pasivne ženske uloge, učenje uloge žrtve, učenje uloge nasilnik, ekonomska marginalizacija muškarca i ekonomska zavisnost žene, disbalans u ekonomskoj moći
- društveni faktori rizika:
- kulturne norme koje podržavaju nasilje kao prihvatljiv način za rešavanje konflikta
  - norme koje daju prioritet pravima roditelja nad prvima dece i dečije dobrobiti
  - norme koje učvršćuju dominaciju nas decom i ženama
  - norme koje podržavaju upotrebu policijske sile nad građanima
  - norme koje podržavaju političke konflikte
  - širi socijalni faktori uključuju takođe zdravstvenu, obrazovnu, ekonomsku i socijalnu politiku, koje održavaju visok nivo ekonomske ili socijalne nejednakosti između grupa ili društva.

Društvena i kulturološka uverenja koja propagiraju nejednakost u moći između muškaraca i žena, hijerarhiju u odnosima i ženinu odgovornost za odnos, brak pa i nasilje - proizilaze iz patrijahalnog modela odnosa u porodici:

- muškarac treba da bude glava porodice
- muškarci su za žene autoritet
- žene treba da su poslušne i da se pokoravaju muškom autoritetu
- razvod je ženin neuspeh da očuva brak
- nasilje je ženin neuspeh da očuva odnos

Mnoga od ovih kulturoloških i društvenih uverenja žena inkorporira u svoj vrednosni sistem što utiče na njenu ličnost, funkcionisanje, doživljaj i odluke. Npr. osećanje krivice, stida je društveno uslovljeno, kao i verovanje da je razvod, pa čak i nasilje njen neuspeh.

Promene koje su karakteristične za većinu žrtava nasilja:

- gubitak kapaciteta za nezavisnost
- gubitak samopoštovanja i pozitivnog vrednovanja sebe i svoje ličnosti
- osećaj gubitka sopstvenog identiteta
- promene u opažanju situacije, u načinu razmišljanja
- promene u osećanjima
- umanjena mogućnost izbora i odlučivanja
- drugačiji odnos prema celokupnoj realnosti

Profesionalcima je važno da razumeju u kojoj je fazi procesa viktimizacije žrtva koja trpi nasilje jer se njena osećanja i vrsta podrške koja je potrebna žrtvi razlikuju zavisno od toga do koje je faze u procesu viktimizacije žrtva stigla. Proces viktimizacije se može podeliti u tri faze:

- Prva faza: Žena u prvoj fazi će retko kada pozvati pomoć, i onda kada potraži pomoć verovatno će tražiti informacije i nastaviće da pokušava da sama promeni svoju situaciju pre nego što će odlučiti da zatraži kontinuiranu podršku i stručnu pomoć.
- Druga faza: Žrtva će i u ovoj fazi tražiti samo informacije.

Profesionalac može pružiti pomoć žrtvi da prepozna svoja osećanja, da se umiri i postavi ciljeve. Posebno je važno raditi na njenom osećanju krivice i pojačavati njenu pozitivnu sliku o sebi. Pomoći joj da otkrije svoje snage i moći. Dati joj pozitivnu podršku. Pomoći joj u zastupanju u postupcima sa sudovima, policijom itd.

- Treća faza - žrtvi je potrebna zaštita.

Profesionalac bi trebalo da počne sa pružanjem podrške, ohrabivanjem i prihvatanjem žene. Obično je potrebno mnogo vremena da se izgradi poverenje u ovoj fazi, pošto je žena naučila da ne veruje ni sebi ni drugima. Ona se izolovala od sveta. Kada bude počela da vam veruje i da dobija nadu u promenu svog života - biće joj potrebna pomoć u strukturisanju njenih postupaka. Pomoć da nauči da donosi odluke i planove zahtevaće aktivnu ulogu profesionalca u početnom zastupanju žrtve. Zajedničko planiranje malih zadataka u kojima žena može uspeti. Pomoći joj da počne da pozitivno vrednuje sebe i da realnije procenjuje ozbiljnost svoje situacije. Pružiti puno poverenja.

Nasilje je izbor nasilnika i on treba da napravi izbor da ga zaustavi. Bezbednost (sigurnost) žrtve nasilja je prioritet u radu stručnih službi.

Zaustavljanje nasilja je glavni fokus intervencije, a ne rad na očuvanju braka ili prekida bračne zajednice. Instrukcije su odgovorne da preuzmu mere zaštite žrtve od nasilja.

Odgovornost stručnih radnika je i identifikovanje problema nasilja u porodici i kada on nije vidljiv:

- poštovanje tajnosti i privatnosti podataka žrtve nasilja
- stvaranje poverenja žrtve nasilja u instituciju
- vođenje računa o potrebama žrtve i poštovanje procene stavova žrtve
- negovanje empatije u radu sa žrtvama nasilja
- eliminisanje svake pristrasnosti u tretmanu (posebno u odnosu na klasne, nacionalne, verske, polne razlike, razlike u seksualnoj orijentaciji, razlike u pogledu mentalnih i fizičkih specifičnosti žrtve)
- doslednost u radu
- poštovanje principa hitnosti
- dobra informisanost
- poštovanje i maksimalno korišćenje zakonskih mogućnosti u radu sa nasiljem u porodici
- preduzimanje svih dostupnih mera socijalne kontrole i inkriminalizacije nasilja
- stalno preispitivanje strategija i pojedinačnih mera

Nasilje u porodici je u domaćem sistemu (Bosna i Hercegovina, Republika Srpska) regulisano Porodičnim zakonom koji daje opštu definiciju ovog fenomena, (Porodični zakon, čl. 197) i predviđa mere zaštite koje donosi sud u posebnom postupku (čl. 198). I u Bosni i Hercegovini, Krivičnim zakonom nasilje u porodici je definisano kao krivično delo i predviđene su mere u kojima se ovakvo delo sankcioniše.

Primena novina Zakona o zaštiti od nasilja u policijskoj praksi (BiH, Republika Srpska)

Članom porodice ili porodične zajednice, u smislu ovog zakona, smatraju se:

- a) supružnici ili bivši supružnici i njihova djeca i djeca svakog od njih,
- b) vanbračni partneri ili bivši vanbračni partneri, njihova djeca ili djeca svakog od njih,
- v) srodnici po tazbini zaključno do drugog stepena bez obzira na činjenicu da je bračna zajednica prestala,
- g) roditelji sadašnjih i bivših bračnih i vanbračnih partnera,
- d) srodnici iz potpunog usvojenja u pravoj liniji bez ograničenja, a u pobočnoj liniji zaključno sa četvrtim stepenom, kao i srodnici iz nepotpunog usvojenja,
- đ) lica koja vezuje odnos starateljstva,
- e) lica koja žive ili su živjela u istom porodičnom domaćinstvu, bez obzira na srodstvo,
- ž) lica koja imaju zajedničko dijete ili je dijete začeto, iako nikada nisu živjela u istom porodičnom domaćinstvu,
- z) lica koja su međusobno bila ili su još uvijek u emotivnoj ili intimnoj vezi, nezavisno od toga da li učinilac dijeli ili je dijelio domaćinstvo sa žrtvom.

Radnje nasilja u porodici, jesu:

- a) primjena sile na fizički ili psihički integritet člana porodice ili porodične zajednice,
- b) postupanje koje može prouzrokovati ili izazvati opasnost da će prouzrokovati fizičku ili psihičku bol ili patnju člana porodice ili porodične zajednice,
- v) prouzrokovanje straha ili lične ugroženosti ili povrede dostojanstva člana porodice ili porodične zajednice ucjenom ili drugom prinudom,
- g) verbalni napad, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrdnim imenima, te drugi načini grubog uznemiravanja člana porodice ili porodične zajednice,
- d) seksualno nasilje,
- đ) onemogućavanje pristupa zdravstvenoj zaštiti i njezi,
- e) praćenje i svi drugi slični oblici uznemiravanja člana porodice ili

porodične zajednice,

ž) namjerno oštećenje ili uništenje imovine člana porodice ili porodične zajednice, zajedničke imovine, ili imovine u posjedu,

z) uskraćivanje ili oduzimanje prava na ekonomsku nezavisnost zabranom rada ili držanje člana porodice ili porodične zajednice u odnosu zavisnosti ili podređenosti,

i) vaspitanje djece na način ponižavajućeg postupanja,

j) oduzimanje djece ili izbacivanje iz stana člana porodice ili porodične zajednice,

k) iscrpljivanje radom, izgladnjivanjem, uskraćivanjem sna ili neophodnog odmora članu porodice ili porodične zajednice,

l) nepridržavanje odluke nadležnog organa kojom je utvrđen lični kontakt djece sa roditeljima,

lj) zadržavanje putne isprave ili nekog drugog dokumenta člana porodice ili porodične zajednice,

m) nasilna izolacija ili ograničenje slobode kretanja člana porodice ili porodične zajednice,

n) svaka druga radnja koja predstavlja nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici,

nj) pod radnjom nasilja u porodici smatraju se i prijetnje radnjama.

Važne napomene:

- Dijete je žrtva i ukoliko je bilo prisutno prilikom vršenja nasilja prema drugom članu porodice, iako radnje nasilja nisu preduzete prema njemu.
- Žrtve nasilja u porodici imaju pravo na pristup svim subjektima zaštite i oslobođene su svih troškova postupka.
- Subjekti zaštite dužni su u prvom kontaktu obavijestiti žrtvu, na njoj razumljiv način, o svim pravima koja ima u skladu sa ovim i drugim propisima i o ustanovama, organima, pravnim licima i organizacijama koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu.
- Članovi porodice, subjekti zaštite, kao i zaposleni u obrazovnim, socijalnim i zdravstvenim ustanovama, kao i svaki drugi građanin, dužni su odmah nakon saznanja da je počinjeno nasilje u porodici ili da postoji osnov sumnje da je počinjeno nasilje u porodici, prijaviti to policiji.
- Zdravstvena ustanova omogućuje žrtvi besplatan ljekarski pregled radi utvrđivanja postojanja povreda fizičkog ili psihičkog integriteta.

Osoba od povjerenja je član porodice ili druga fizička osoba ili zaposlenik organa starateljstva, institucije nadležne za socijalnu i zdravstvenu zaštitu, druge javne ustanove ili nevladine organizacije iz člana 3. stav 5 ovog zakona, u koju žrtva nasilja ima povjerenje.

(1) Žrtva nasilja ima pravo odrediti osobu od povjerenja koja može biti prisutna svim postupcima i radnjama propisanim ovim zakonom u koje je uključena žrtva, a koji su u vezi ostvarenja zaštite i podrške vezano za nasilje. (2) Sudovi i drugi državni organi su obavezni da omoguće prisustvo osobe od povjerenja u svim postupcima i radnjama iz stava 1 ovog člana. (3) Propis o uvjetima i načinu postupanja osobe od povjerenja donijet će federalni ministar pravde u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Važne napomene:

Sadržaj policijskog izveštaja je manjkav, jer uviđaj nije urađen i nema ozljednog lista i nalaza. Postoji samo službena zabilješka, kojom je tužilac obaviješten o događaju, kao i da je na istoj adresi više puta prijavljivano nasilje. Na osnovu toga tužilac je naredio istragu, a jedini dokaz je Izjava oštećene u policiji i jedini dokaz je njeno svjedočenje protiv supruga.

Drugi primjer je slučaj u kom je osumnjičeni suprug udario suprugu u predjelu glave, nakon čega je ona pala, a on nastavio da je udara. Nasilje je prijavila treća osoba, a prema izvještaju, nasilju je svjedočio 12-togodišnji sin. Oštećena je nakon nasilja sa djetetom napustila kuću i otišla da živi u drugi grad. Prijavljeno djelo nije tumačeno krivično djelo, već kao prekršaj i upućeno je da se pokrene prekršajni postupak u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici.

Uloga zdravstvenog sistema u odgovoru na rodno zasnovano nasilje (Srbija)

Zdravstvene posledice rodno zasnovanog nasilja u Srbiji su:

- Fizičke povrede 28,2%
- Posledice po opšte zdravlje:
  - nemogućnost obavljanja svakodnevnih aktivnosti: 20%
  - jaki bolovi: 42,7%
  - problemi sa pamćenjem i koncentracijom: 22,7%
  - vrtoglavica: 29,9%
- Posledice po reproduktivno zdravlje:
  - ginekološki problemi: 20,7%
  - pobačaj (spontani 21,1%, namerni 65%)
- Posledice po mentalno zdravlje:
  - pomisao na samoubistvo: 38,1%
  - pokušaj samoubistva: 40,9%

Oblici RZN tokom života ženew

Pre rođenja	Polno selektivni abortusi, prebijanje u trudnoći, prinudna trudnoće
Detinjstvo	Maloletnički brakovi, genitalno sakaćenje, seksualno nasilje, nedovoljan pristup zdravstvenoj zaštiti, dečja prostitucija, dečji rad, zanemarivanje ženskog deteta

Adolescencija	Rani i prisilni brakovi, fizičko i seksualno nasilje u vezi, ekonomski uslovljeni prisilni seksualni odnosi, seksualno zlostavljanje na radnom mestu, silovanje, seksualno uznemiravanje, prisilna prostitucija, trgovina ljudima, ograničenja u mogućnosti za edukaciju
Reproduktivni period	Silovanje u braku, ubistvo, psihološko nasilje, prebijanje, zlostavljanje od strane partnerove rodbine, seksualno nasilje ili uznemiravanje na radnom mestu, silovanje, eksploatacija u okviru domaćih poslova, kidnapovanje, prisilni abortus
Starost	Zlostavljanje udovica, ostali oblici nasilja nad starijim ženama

Najveća prevalenca nasilja je u populaciji mladih žena. Rodno zasnovano nasilje je najčešće već na početku partnerske veze. U grupi žena starosne dobi 15-19 godina, koje su ikada bile u partnerskoj vezi, njih 29% su preživele fizičko i/ili seksualno nasilje od strane svog partnera, a u grupi žena starosti 40-44 godine njih 37,8%. Starije žene ne trpe manje rodno zasnovano nasilje već su samo manje poznati obrasci nasilja koje preživljavaju.¹⁵

Zdravstvene radnice i radnici često prvi i jedini profesionalci i profesionalke koji imaju priliku da se susretnu sa ženama koje preživljavaju nasilje. U ovom odgovoru na rodno zasnovano nasilje izuzetno značajan je izabrani lekar. Zdravstveni sistem je jedinstveno mesto na kojem se ženama može višestruko pomoći i usmeriti ih u mrežu institucija uključenih u rešavanje

15. <https://www.youtube.com/watch?v=MnD2u77Twbw>

problema nasilja. Ovaj sistem je značajan faktor koji doprinosi formiranju ili promeni stavova javnog mnjenja o samom nasilju i njegovim posledicama.

Preduslovi za ispunjenje uloge zdravstvenog sistema:

- 1) Nacionalni nivo - politike u vezi sa problemom i mehanizmi za sprovođenje politika, dobre prakse i strategije
- 2) Nivo zdravstvene ustanove - sve aktivnosti u postupnju sa ženama bazirane na istim principima, protokoli o saradnji
- 3) Nivo zdravstvenih radnica i radnika - razumeju, prepoznaju, reaguju

Prepreke za efikasan odgovor zdravstvenog sistema:

- Žene izložene nasilju (stid, krivica, strah od ponovnog nasilja, za decu, od stigme i izopštenosti, reakcije zdravstvenih radnika/ca, nedostatak samopouzdanja, nedostatak egzistencijalnih mogućnosti, nepoznavanje procedura, nepovoljni uslovi za razgovor, nepoverenje u institucije);
- Zdravstveni radnici/ce (nedovoljna znanja o uzrocima, posledicama i dinamici rodno zasnovanog nasilja, o adekvatnim odgovorima, sopstveni stavovi i predrasude, lično iskustvo, nedostatak vremena, nepostojanje protokola i procedura).

Zaključak i preporuke

Opšti zaključak konferencije, kao završnog događaja projekta „Širenje dobrih praksi u odgovoru na rodno zasnovano nasilje“ jeste da je za prevenciju i odgovor na RZN neophodno kreirati realne javne i praktične politike, kao i komunikacione i procesne mehanizme i protokole, te adekvantne alate za otkrivanje, praćenje, a zatim i podršku žrtvama, a kroz permanentnu edukaciju, jasno planiranu i redovnu evaluaciju te kvalitetnu i harmonizovanu multisektorsku saradnju.

POLITIKE I
PROTOKOLI

OTKRIVANJE I
PRAĆENJE

PODRŠKA

EDUKACIJA

EVALUACIJA

MULTISEKTORSKA
SARADNJA

Preporuke za institucije i OCD:

- Jedinstvena definicija rodno zasnovanog nasilja;
- Usvajanje jasne javne politike o nasilju nad ženama i publikovanje vodiča dobre prakse;
- Najpre ne škoditi!;
- Otkrivanje i praćenje žena koje su preživele nasilje - sistemsko prikupljanje podataka;
- Trening službenika i drugih zaposlenih u državnim sistemima;
- Evaluacija;
- Razvoj međusektorske saradnje;
- Uvažavanje glasa, stava i mišljenja žena bez obzira da li ili ne

- preživljavaju nasilje;
- Osnaživanje i podrška ženi koja je preživela nasilje;
  - Potpuno poštovanje principa jednakosti i nediskriminacije;
  - Primena senzitivnog i na kulturalnom obrascu zasnovanog kompetentnog pristupa ženi;
  - Minimum standardnih „usluga“ za žene izložene nasilju i obezbeđivanje da te usluge budu brze, pravovremene i efikasne;
  - Sigurnost žene na prvom mestu;
  - Razvijanje posebnih intervencija i usluga za posebno ranjive grupe žena
  - Obezbeđenje infrastrukturnih uslova za rad (obezbeđenje privatnosti, skraćenje vremena čekanja, pojednostavljenje pristupa uslugama i procedurama).
  - Adekvatne informacije o mogućnostima i resursima koji stoje na raspolaganju ženama žrtvama nasilja kao pomoć i podrška;
  - Edukacija zaposlenih u institucijama iz oblasti nasilja nad ženom;
  - Prikupljanje podataka o veličini problema nasilja na datoj teritoriji;
  - Jasan plan i program postupaka u ustanovi za pružanje usluga ženama koje su preživele nasilje;
  - Pravila i postupci međusektorske saradnje u zajednici;
  - Uslovi obaveznog prijavljivanja rodno zasnovanog nasilja.
  - Razumevanje i prepoznavanje simptoma rodno zasnovanog nasilja;
  - Pružanje informacija o nasilju i njegovim zdravstvenim posledicama;
  - Postavljanje pitanja bez obzira da li žena govori ili ne govori o preživljenom nasilju;
  - Obezbeđenje prijateljskog i poverljivog okruženja, aktivnog slušanja iskaza žene i poverenje;
  - Uzimanje anamneze, obavezni lekarski pregled, pružanje odgovarajuće medicinske i psihološke pomoći;
  - Dokumentovanje zdravstvenih posledica;
  - Informisanje žena o uslugama koje mogu dobiti u drugim ustanovama i organizacijama;
  - Pomoć ženi u planiranju bezbednosti;
  - Obezbeđenje daljeg praćenja žene koja je preživela nasilje.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

342.721-055.2

КРИЛОВИЋ, Милан, 1983-
Širenje dobrih praksi u odgovoru na rodno zasnovano nasilje
/ Milan Krilović. - Novi Sad : Novosadska ženska inicijativa,
2023 (Čestereg : Obris). - 37 str. ; 21 cm

Tiraž 50.

ISBN 978-86-900337-2-0

а) Насиље над женама

COBISS.SR-ID 121764873

Reagujmo!

Obezbedimo ženama koje preživljavaju rodno zasnovano nasilje usluge zasnovane na razumevanju, sa fokusom na ljudska prava i bezbednost, uzimajući u obzir sve specifičnosti i odnose preživele!

Izbegnimo sekundarnu viktimizaciju!

Podržimo i osnažimo!

ZA NASILJE NEMA OPRAVDANJA!

www.zenskainicijativa.rs

www.eiz.hr

www.uzderventa.org